תירוץ נוסף: **רַב פָּפָּא אָמַר**, במשנה בכתובות מדובר **בְּמִפּוּתָּה** – שמסכימה להיבעל, שיש לה קנס, אבל אין מצילים אותה בנפשו, **וְדִבְרֵי הַכֹּל** – ואין צורך להעמידה כדעת יחיד.

תירוץ נוסף: **אַבַּיֵי אָמַר**, אין צורך להעמיד במפותה, אלא מדובר באנוסה **בְּאוֹפֶן שֶׁיָּכוֹל לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו** של הרודף, **וְרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל הִיא**, האוסר במקרה כזה להרוג את הרודף, ולפיכך אין קים ליה בדרבה מיניה, **דְּתַנְיָא**, בברייתא, **רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל אוֹמֵר, רוֹדֵף שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר חֲבֵירוֹ לְהוֹרְגוֹ, וְיָכוֹל לְהַצִּילוֹ בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו וְלֹא הִצִּיל** אלא הרגו, הרי המציל **נֶהֱרָג עָלָיו** – נהרג על הריגת הרודף, כדין רוצח.

מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל** משיבה הגמרא: **דִּכְתִיב** (שמות כא כב) **'וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים** (יַחְדָּו) וְגו' **וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה'**, דהיינו, אם פגע אחד מהם באשה מעוברת והפיל ולדותיה, חייב לשלם לבעלה את דמי הולדות, **וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּמֻצּוֹת שֶׁבְּמִיתָּה הַכָּתוּב מְדַבֵּר** – שמדובר כשרצה המכה להרוג את חבירו, **דִּכְתִיב** בפסוק הבא **'וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ'** – שאם מתה האשה נהרג על רציחתה, ואם לא היה מתכוין להריגה כלשהי אלא הכל היה בשוגגה, לא היה נהרג על הריגת האשה. חוזרת הגמרא להוכיח את דינו של רבי יונתן בן שאול: **וַאֲפִילּוּ הָכִי** – שכוונתו היתה להרוג **אָמַר רַחֲמָנָא 'וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ'** בממון, **אִי אָמְרַתְ בִּשְׁלָמָא** – מובן הדבר אם נאמר שכאשר **יָכוֹל לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו לֹא נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ, הֵיינוּ דְּמִשְׁכַּחַת לָהּ דְּיֵעָנֵשׁ** – ניתן למצוא אופן שיתחייב לשלם דמי ולדות אף שהתכוין ורדף אחר חבירו להורגו, **כְּגוֹן שֶׁיָּכוֹל לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו, אֶלָּא אִי אָמְרַתְ** – אבל אם תאמר שכאשר **יָכוֹל לְהַצִּיל בְּאֶחָד מֵאֲבָרָיו נַמִּי נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ**, וגם במקרה כזה דינו כחייב מיתה, **הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ דְּיֵעָנֵשׁ** – איך אפשר למצוא אופן שיתחייב הרודף בדמי ולדות, והרי חייב מיתה הוא, וקים ליה בדרבה מיניה.

דוחה הגמרא: **דֵּילְמָא שָׁאנֵי הָכָא** – שמא כאן זה שונה משום **דִּמְיתָה לֵוֶה וְתַשְׁלוּמִין לָוֶה** – שהמיתה מחמת חבירו, והממון מחמת בעל האשה, ובאופן זה לא נאמר פטור קים ליה בדרבה מיניה, ואין הכרח להעמיד שלא היה לו דין רודף משום שהיה אפשר להציל באחד מאבריו.

אומרת הגמרא שלא ניתן לחלק כן: **לֹא שָׁנָא** – אין חילוק אם המיתה והתשלומין לאחד או לשנים, ובכל אופן יש את הפטור של קים ליה בדרבה מיניה. וראיה לכך, **דְּאָמַר רָבָא, רוֹדֵף שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר חֲבֵירוֹ, וְשִׁיבֵּר אֶת הַכֵּלִים, בֵּין שֶׁל נִרְדָּף וּבֵין שֶׁל כָּל אָדָם, פָּטוּר** על הכלים, **מַאי טַעְמָא**, מפני **שֶׁמִּתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ הוּא** – שבשעת רדיפתו היה מותר להורגו, ואי אפשר לחייבו ממון באותה שעה משום קים ליה בדרבה מיניה. והלא שם המיתה מחמת הנרדף, והממון מחמת בעל הכלי, ומוכח שדין קים ליה בדרבה מיניה נאמר גם במיתה לזה ותשלומין לזה, ושוב ניתן להוכיח כשיטת רבי יונתן בן שאול מחיוב דמי הולדות שמתחייב הנוגף.

מביאה הגמרא את המשך דבריו של רבא: **וְנִרְדָּף שֶׁשִּׁיבֵּר** תוך כדי **בְּרִיחָה אֶת הַכֵּלִים שֶׁל הָרוֹדֵף פָּטוּר**, ואם שיבר את כליו **שֶׁל כָּל אָדָם חַיָּיב.** מבאר רבא: **שֶׁל רוֹדֵף פָּטוּר**, משום **שֶׁלֹּא יְהֵא מָמוֹנוֹ** של הרודף **חָבִיב עָלָיו מִגּוּפוֹ**, ואם הותר לנרדף לפגוע בגופו של הרודף כדי להציל עצמו, כל שכן שמותר לפגוע בממונו לצורך ההצלה, והרי כאן שברם תוך כדי שברח להציל עצמו, אבל **שֶׁל כָּל אָדָם חַיָּיב,** מפני **שֶׁמַּצִּיל עַצְמוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵירוֹ**, והעושה כן חייב לשלם.

ממשיך רבא בדין נוסף: **וְרוֹדֵף שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר רוֹדֵף** על מנת **לְהַצִּילוֹ** – להציל את הנרדף מידו, **וְשִׁיבֵּר אֶת הַכֵּלִים, בֵּין שֶׁל רוֹדֵף, בֵּין שֶׁל נִרְדָּף, בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם, פָּטוּר.** והלכה זו, שבכליו של כל אדם פטור, **לֹא מִן הַדִּין הִיא**, אלא מתקנת חכמים, **שֶׁאִם אִי אַתָּה אוֹמֵר כֵּן נִמְצָא אֵין לְךָ כָּל אָדָם שֶׁמַּצִּיל אֶת חֲבֵירוֹ מִיַּד רוֹדְפוֹ**, כלומר לא כל אדם ילך ויציל לפי שיש אדם שמתיירא להפסיד ממונו ויפרוש מההצלה, אבל עכשיו שתיקנו שפטור, כל אדם ילך להציל.

שנינו במשנה: **אֲבָל הָרוֹדֵף אַחַר בְּהֵמָה** והמחלל את השבת והעובד עבודת כוכבים אין מצילין אותן בנפשן. הגמרא מביאה תנאים החולקים על המשנה: **תַּנְיָא** בברייתא, **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר, הָעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ.** והמקור לכך, **מִקַּל וָחוֹמֶר, וּמָה הרוצה לעשות פֶּגֶם בְּחֲבֵירוֹ,** כגון רודף אחר חבירו להורגו, **נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ**, העושה **פֶּגֶם גָּבוֹהַּ**, שעובד עבודה זרה וכופר בעיקר, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן.**

מקשה הגמרא: **וְכִי עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין** – הלא הכלל הוא שלא ניתן ללמוד מקל וחומר להטיל עונש על אדם. מתרצת הגמרא: **קָא סָבַר** – רבי שמעון בר יוחאי חולק על כלל זה, **וסובר שעוֹנְשִׁין מִן הַדִּין**, ועל כן חולק הוא על המשנה בדין רודף אחר עבודה זרה.

תַּנְיָא בברייתא נוספת, **רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** חולק על המשנה **וְאוֹמֵר, הַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ.** והמקור לדין זה, מפני **שֶׁכָּבַר לָהּ כַּאֲבִיהָ** – כאביו רבי שמעון בר יוחאי **דְּאָמַר עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין**, ולכן יש להציל בעובד עבודה זרה, **וְאִתְּיָא שַׁבָּת** – ושבת נלמדת **בְּגִזֵּרָה שָׁוָה 'חִילּוּל' 'חִילּוּל' מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים.**

הגמרא דנה באלו עבירות חובה על האדם למסור עצמו למות, על מנת שלא להכשל בהן: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק, נִימְנוּ וְגָמְרוּ** התנאים שהתאספו **בַּעֲלִיַּית בֵּית נִתְזָה שְׁבְּלוּד, שֶׁכָּל עֲבֵירוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, אִם אוֹמְרִין לְאָדָם עֲבוֹר וְאַל תֵּהָרֵג** – שאם לא תעבור נהרוג אותך, **יַעֲבוֹר וְאַל יֵהָרֵג, חוּץ מֵעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְגִילּוּי עֲרָיוֹת, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים,** שבהן יהרג ואל יעבור.

מקשה הגמרא: **וַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לֹא** – וכי בעבודת כוכבים אין הדין שיעבור ולא יהרג, **וְהָא תַּנְיָא** בברייתא **אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מִנַּיִן שֶׁאִם אָמְרוּ לוֹ לְאָדָם עֲבוֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְאַל תֵּהָרֵג, מִנַּיִן שֶׁיַּעֲבוֹד וְאַל יֵהָרֵג, תַּלְמוּד לוֹמַר** בציווי על קיום המצוות (ויקרא יח ה) **'וְחַי בָּהֶם'**, ונדרש, **וְלֹא שֶׁיָּמוּת בָּהֶם. יָכוֹל אֲפִילּוּ בִּפְרֶהֶסְיָא** – האם יעבור גם בפני רבים, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם כב לב) **'וְלֹא תְּחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי'**, שכאשר יש בעבירה משום חילול השם, דהיינו שהיא בפרהסיא, חייבים למסור נפש ולקדש את השם. ומבואר, שבצינעא אין על האדם למסור נפש אפילו בעבודה זרה.

מתרצת הגמרא: **אֵינְהוּ דְּאָמְרוּ** – החכמים שהתאספו בלוד סברו לענין עבודה זרה **כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּתַנְיָא** בברייתא, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,** נאמר (דברים ו ה) **'וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ'**, שהוא ציווי שלא להמיר את עבודת ה' בעבודה זרה, ולכאורה, **אִם נֶאֱמַר בְּכָל נַפְשְׁךָ**, דהיינו שצריך למסור עצמו למיתה כדי לא לעבוד עבודה זרה, **לָמָּה נֶאֱמַר** גם **בְּכָל מְאֹדֶךָ** שצריך למסור כל ממונו כדי לא לעבוד עבודה זרה, וכן קשה להיפך, **שֶׁאִם נֶאֱמַר בְּכָל מְאֹדֶךָ, לָמָּה נֶאֱמַר** גם **בְּכָל נַפְשְׁךָ**, שהיה מן הראוי שתכתוב התורה את הדבר החביב יותר לאדם, והשני יהיה נלמד ממנו בקל וחומר, אלא טעם הזכרת שניהם היא, משום **שֶׁאִם יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁגּוּפוֹ חָבִיב עָלָיו יותר מִמָּמוֹנוֹ, לְכָךְ נֶאֱמַר בְּכָל נַפְשְׁךָ**, שימסור את הנפש ולא יעבוד עבודה זרה, **וְאִם יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁמָּמוֹנוֹ חָבִיב עָלָיו יותר מִגּוּפוֹ, לְכָךְ נֶאֱמַר בְּכָל מְאֹדֶךָ**, שיאבד ממונו ולא יעבוד עבודה זרה. נמצא שרבי אליעזר סובר שיש למסור את הנפש ולא לעבוד עבודת כוכבים, וכשיטתו סברו החכמים בבית נתזה בלוד.

ולענין **גִּילּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים** סברו חכמי בית נתזה **כְּרַבִּי, דְּתַנְיָא** בברייתא, **רַבִּי אוֹמֵר,** נאמר בפרשת אונס נערה מאורסה (דברים כב כו), **'כִּי כַאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה'**, ולכאורה קשה, **וְכִי מָה לַמֵּדְנוּ מֵרוֹצֵחַ מֵעֲתָּה** – לשם מה הביא הפסוק כאן את הדוגמא מרוצח ונרצח, וכי מן הנרצח הננו צריכים ללמוד שהנערה המאורסה אינה אשמה, והרי כבר כתב הפסוק לגבי הנערה עצמה 'ולנערה לא תעשה דבר', אלא **חֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לָמֵד** – שכתבתו התורה שם על מנת ללמוד מנערה לרוצח, וכך הוא הלימוד, **מְקַיֵּשׁ רוֹצֵחַ לְנַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה**, על מנת ללמוד הימנה, **מָה נַּעֲרָה הַמְאוֹרָסָה נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ, אַף רוֹצֵחַ** הרודף להרוג **נִיתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ. וּמְקַיֵּשׁ נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה לְרוֹצֵחַ** על מנת ללמוד ממנו, **מָה רוֹצֵחַ** – אם הכריחו אדם לרצוח, ואמרו

המשך בעמוד קז

שאם לא יעשה כן יהרגוהו, יֶהֱרֹג וְאַל יַעֲבוֹר, אַף נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה תֶּהֱרֹג וְאַל תַּעֲבוֹר. נמצא שבדברי רבי מבואר שיש למסור את הנפש, גם על שפיכות דמים וגם על גילוי עריות.

רבי למד נערה המאורסה מרוצח, מברירת הגמרא: רוֹצֵחַ גּוֹפֵיהּ מְנָא לָן שיהרג ואל יעבור. משיבה הגמרא: סְבָרָא הוּא [וכמו שיבואר להלן], דְּהָהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָה – מעשה באדם שבא לפני רבה, וְאָמַר לֵיהּ – סיפר לו שֶׁאָמַר לִי מָרֵי הוֹרַאי – אמר לי אדון עירי שהיה גוי, זִיל קְטֶלֵיהּ לְפַלָּנְיָא – לך הרוג את פלוני, וְאִי לֵא קְטָלְינָא לָךְ – אם לא תעשה כן אהרוג אותך, וביקש אותו אדם מרבה שיורהו כיצד לנהוג. אָמַר לֵיהּ רבה לשואל, לְקַטְלוּהּ וְלָא תִּיקְטוֹל – שיהרגוך ואתה אל תהרוג, משום שמִי יֵימַר דְּדָמָא דִּידָךְ סוּמְקָא טְפֵי, דִּילְמָא דָּמָא דְּהָהוּא גַּבְרָא סוּמְקָא טְפֵי – מי אומר שדמך אדום וחשוב יותר לפני המקום, שמא דווקא דמו של השני חשוב יותר, ולכן עליך למסור נפש.

הגמרא מביאה הלכות נוספות בדין 'יהרג ואל יעבור' בשאר עבירות: כִּי אֲתָא רַב דִּימִי מארץ ישראל לבבל, אָמַר בשם רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ שבשאר עבירות יעבור ואל יהרג, אֶלָּא שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת גְּזֵרַת הַמַּלְכוּת – כשלא גזרה המלכות על קיום המצוות במטרה להעביר את ישראל על דתם, אֲבָל בְּשָׁעַת גְּזֵרַת הַמַּלְכוּת, אֲפִילּוּ על מִצְוָה קַלָּה, ואפילו בצינעא, יֶהֱרֹג וְאַל יַעֲבוֹר, כדי שלא יתרגלו הגויים לנהוג כך. כִּי אֲתָא רַבִּין – כשבא רבין מארץ ישראל לבבל, אָמַר בשם רַבִּי יוֹחָנָן, אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת גְּזֵרַת מַלְכוּת, לֹא אָמְרוּ שיעבור ואל יהרג אֶלָּא בְּצִנְעָא, אֲבָל אם ציוהו לעבור בְּפַרְהֶסְיָא – בפני רבים, אֲפִילּוּ על מִצְוָה קַלָּה, יֶהֱרֹג וְאַל יַעֲבוֹר.

מברירת הגמרא: מַאי מִצְוָה קַלָּה – איזו מצוה נחשבת למצוה קלה. משיבה הגמרא: אָמַר רָבָא בַּר רַב יִצְחָק אָמַר רַב,

אֲפִילּוּ לְשַׁנּוֹיֵי עֲרֵקְתָּא דְּמָתָאנָא – לשנות בשרוך הנעל, כלומר אם היהודים קושרים את הנעל באופן אחר מהגויים, ויש בזה צד יהדות כגון צניעות, וגוזרים על היהודים לעשות כדרך הגויים, אף שזה רק מנהג, צריך למסור על כך את הנפש כאשר זה בפרהסיא או בשעת השמד.

מבררת הגמרא: וְכַמָּה אנשים נחשבים כִּפְרֶהֶסְיָא. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין פַּרְהֶסְיָא פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם. אומרת הגמרא: פְּשִׁיטָא יִשְׂרָאֵלִים בָּעֲיָנַן – דין פשוט הוא שפרהסיא הוא דווקא בפני ישראלים, דִּכְתִיב (ויקרא כב לב) וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', הרי שדין קידוש השם הוא רק בפני בני ישראל. אבל בָּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה – הסתפק רבי ירמיה, תֵּשְׁעָה יִשְׂרָאֵל וְנָכְרִי אֶחָד מַהוּ, האם גם באופן כזה נחשב הדבר לפרהסיא.

מוכיחה הגמרא: תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי רַב יַנַּאי אֲחוּהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא – ששנה רב ינאי אחיו של רבי חייא בר אבא, אָתְיָא – דין זה נלמד מגזירה שוה, במילים 'תּוֹךְ' 'תּוֹךְ', כְּתִיב הָכָא, בפסוק שממנו נלמד דין קידוש ה' בפרהסיא (שם), 'וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', וּכְתִיב הָתָם – שם, בפרשת קרח (במדבר טז כא), שאמר ה' למשה 'הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֲדָה הַזֹּאת', ויש ללמוד מַה לְּהַלָּן ב'עדה' שבפרשת קרח היו עֲשָׂרָה אנשים, שאין עדה פחותה מעשרה, כפי שלמדה המשנה לעיל (ב.) מפרשת מרגלים, וְכוּלְּהוּ יִשְׂרָאֵל – וכל העשרה היו מישראל, אַף כָּאן בדין פרהסיא, עֲשָׂרָה וְכוּלְּהוּ יִשְׂרָאֵל.

מקשה הגמרא על דברי רבין בשם רבי יוחנן, שאמר שבפרהסיא יש דין יהרג ואל יעבור: וְהָא אֶסְתֵּר – והרי כשנלקחה אסתר לבית אחשורוש, פַּרְהֶסְיָא הֲוַאי – היה הדבר בפרהסיא, שכל יהודי שושן ידעו שהולכת לשם כדי להבעל לאחשורוש שהיה גוי, ולא מסרה נפשה למות, ומוכח שפרהסיא אינה סיבה למסור נפש.

מתרצת הגמרא: אָמַר אַבַּיֵי, אֶסְתֵּר כַּרְקַע עוֹלָם הָיְתָה – אסתר היתה בקרקע, שהכל עושים בה כרצונם והיא אינה עושה כלום, שכיון שאין האשה עושה מעשה בבעילה, לפיכך אין בזה חילול השם, ולא היה עליה למסור נפש. תירוץ נוסף: רָבָא אָמַר, שכשהאנסים עושים לְהֶנָּאַת עַצְמָן ולא לצורך העברה על דת, שָׁאנֵי – הדין שונה, מכיון שאין בזה חילול השם אפילו בפרהסיא, ואחשורוש להנאת עצמו התכוין.

מוכיח רבא שהדין שאמר נכון: דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי – שאם לא תאמר כן, הֲנֵי קָוְואֵי וְוֵירְמוֹנֵיקֵי – אותם כלי קיבול מלאים גחלים המיועדים לחמם, שהיו לוקחים הגויים מכל בתי העיר לבית עבודה זרה שלהם ביום חגם, חֵיכִי יָהֲבִינַן לְהוּ – איך אנו נותנים אותם להם, הרי לצורך עבודה זרה הוא, אֶלָּא על כרחך שֶׁהֶנָּאַת עַצְמָן שָׁאנֵי, הָכָא נַמִּי – גם כאן לגבי אסתר, יש לומר שלא מסרה נפש, מפני שֶׁהֶנָּאַת עַצְמָן שָׁאנֵי.

מביאה הגמרא שבמקום נוסף חילק רבא בכוונת האנסים: וְאָזַד רָבָא לְטַעְמֵיהּ – ורבא הולך בפסק זה לשיטתו, דְּאָמַר רָבָא, עַכּוּ"ם דְּאָמַר לְיִשְׂרָאֵל קְטוֹל אַסְפַּסְתָּא בְּשַׁבְּתָא וּשְׁדִי לְחַיּוּתָאי – קצור שחת [שהיא מאכל בהמה] בשבת ותן לפני בהמותי, וְאִי לָא, קְטִילְנָא לָךְ – ואם לא תעשה כדברי אהרוג אותך, לִיקְטִיל וְלָא לִיקְטְלֵיהּ – יקצור את השחת ולא ימסור נפשו להרג, כיון שכוונת הגוי רק להנאת עצמו. אבל אם אמר לו הגוי, שְׁדִי לְנַהֲרָא – קצור שחת והשלך לנהר, דינו שליקְטְלֵיהּ וְלָא לִיקְטוֹל – ימסור נפשו להרג ולא יקצור. מַאי טַעְמָא – מה הטעם שבאופן זה צריך למסור נפש, מפני שלְּעַבּוֹדֵי מִילְּתָא קָא בָּעֵי – כשמצווהו להשליך לנהר, מוכח שאינו מבקש כן לצורכו, אלא רק כדי להעבירו על דתו.

מבררת הגמרא האם גם גוי מצווה ליהרג ולא לעבור: בָּעוּ מִינֵּיהּ – שאלו בני הישיבה, מֵרַבִּי אַמִּי, בֶּן נֹחַ המצווה שלא לעבוד עבודה זרה (כמבואר בברייתא לעיל (נו.)), האם גם מְצִוּוֶּה עַל קִדּוּשַׁת הַשֵּׁם אוֹ אֵין מְצִוּוֶּה עַל קִדּוּשַׁת הַשֵּׁם – האם מחויב במצות 'ונקדשתי', ועליו למסור נפש כשמכריחים אותו לעבוד עבודה זרה בפרהסיא.

אָמַר אַבַּיֵי, תָּא שְׁמַע, שנינו לעיל (נו.) שֶׁבַע מִצְוֹת נִצְטַוּוּ בְּנֵי נֹחַ, וְאִם אִיתָא – ואם נכון הדבר שבן נח צריך למסור את הנפש על קידוש ה', נמצא שתַּמְנֵי הָווֹיִין – שיש לו שמונה מצוות. אָמַר לֵיהּ רָבָא לאביי, אין הוכחה מכך שהברייתא נקטה שבע, לפי שאפשר לפרש שכוונתה לאִינְהוּ וְכָל אַבְוְרַיְיהוּ – הם וכל השייכים להם, כלומר שבע המצוות בעצמן, וגם בכל הדינים הנלוים עליהן, ודין 'יהרג ואל יעבור' נועד לשמור על קיום המצוות, ולפיכך אין החיוב למסור נפש נחשב כמצוה נוספת אלא כחלק מן המצוה.

מבררת הגמרא: מַאי חָזֵי עֲלָהּ – מה היה בסופו של ספק זה, וביצד נפשט. משיבה הגמרא: אָמַר רַב אָדָא בַּר אַהֲבָה, אָמְרִי בֵּי רַב – אמרו חכמי הישיבה, כְּתִיב – כתוב במלכים ב' (ה יח), לגבי נעמן שר צבא ארם, שנעשה גר תושב, וביקש מאלישע שיעתיר עבורו, 'לַדָּבָר הַזֶּה יִסְלַח ה' לְעַבְדֶּךָ בְּבֹא אֲדֹנִי בֵית רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא נִשָּׁעַן עַל יָדִי וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי' – כאשר יתלוה אל אדונו מלך ארם לבית רמון, שהיא העבודה זרה שלו, והמלך היה רגיל להשען על יד נעמן בהשתחוותו, וממילא ישתחוה אף הוא על כרחו, וביקש שיסלח לו ה' על כך, וּכְתִיב – ותשובת אלישע כתובה בפסוק (שם ה יט) 'וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם', הרי שלא מחה בעדו מלהשתחוות,

---

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, ה'תשי"ג

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מה שלא כתבתי בתוכן הברכה פרטים. מלבד שיש בזה ענין שצריך אדם לאמר בלשון רבו, הנה מובן הוא ג"כ ע"פ נגלה דתורה, ובפשטות - ובהקדם המובא בט"ז ומגן אברהם והובא לפסק הלכה בשו"ע רבנו הזקן סימן תקפ"ב סעיף ז' אשר בימים האלו צריך לדקדק ולהזהר בלשונו. והנה אם כפי השערת כת"ר, הייתי מפרט במכתבי נוסף על נוסח הברכה הכללית, ג"כ ענין פרטי, אף כי אחד ומיוחד, הנה הי' בזה כלל ופרט בענין אחד וקרובים זל"ז, ובהתאם לדרז"ל על כלל ופרט, הרי הי' אז כלל ופרט שאין בכלל אלא מה שבפרט, או פרט וכלל אשר י"א שיש לדורשו במיעט וריבה וממעט ענין, או כלל ופרט וכלל או פרט וכלל ופרט שאי אתה דן אלא כעין הפרט (עיין נזיר ל"ה ע"ב) אשר כל הסוגים הנ"ל ממעטים הם בתוכן הברכה, מכשהיא אמורה בכללות בלי כל פרטיות ומיעוט. וכנ"ל, תמיהני על שחשדני במה שלכאורה לא הי' צ"ל אצלו מקום לחדש כזה עלי.

והנני חותם בברכת חתימה וגמר חתימה טובה ויה"ר מהשי"ת, אשר ינצל השפעתו על תלמידיו ועל חוגים מאחב"י להחדיר בהם רוח של יראת שמים המבוארת בתורת החסידות, היא תורת הדא"ח.